

บทที่ 3

ทฤษฎีความรู้ของลัทธินิยมแบบจัด

วิลเลียม เจมส์ กล่าวว่า ลัทธินิยมแบบจัด ของเขามีความคิดพื้นฐาน 3 ประการ คือ¹

ประการแรก เป็นความคิดอันเป็นมูลฐาน (postulate) ที่ว่า นักปรัชญาควรที่จะถกเถียงกันแต่ในสิ่งที่สามารถให้ความหมายได้ คือในเรื่องของประสบการณ์เท่านั้น

ประการที่สอง เป็นถ้อยแถลง (statement) เกี่ยวกับข้อเท็จจริงว่า ความสัมพันธ์ (relation) ระหว่างสิ่งต่าง ๆ อยู่ในลักษณะที่ทั้งเชื่อมโยงกัน (conjunctive) และแยกจากกัน (disjunctive) และความสัมพันธ์ทั้งสองแบบนี้เป็นสิ่งที่เรามีประสบการณ์โดยตรงเช่นเดียวกับวัตถุ

ประการที่สาม เป็นข้อสรุปทั่วไปว่า ส่วนต่าง ๆ ของประสบการณ์จึงเชื่อมโยงเข้าด้วยกันจากสิ่งหนึ่งไปยังอีกสิ่งหนึ่งเรื่อยไป จักรวาลมีโครงสร้างที่ต่อเนื่องกันเองโดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือของสิ่งพิเศษที่อยู่พ้นขอบเขตของการประจักษ์มาเป็นผู้สร้างการต่อเนื่องขึ้น

จากความคิดพื้นฐาน 3 ประการนี้ สามารถสรุปประเด็นสำคัญของ "ลัทธินิยมแบบจัด" ได้ 2 ประการ คือ

ประการแรก เป็นการแสดงถึงความหมายของชื่อที่เจมส์ได้ตั้งให้กับความคิดของเขา เขายอมรับว่าปรัชญาของเขาคล้อยตามความคิดหลักของลัทธินิยม ซึ่งมีความเชื่อว่า ส่วนย่อย (particular) และปัจเจกภาพมีความสำคัญกว่าส่วนรวม

¹William James, The Writings of William James, p. 136.

ส่วนรวมเป็นเพียงการรวบรวมเข้าด้วยกันเท่านั้น ส่วนเจมส์อธิบายสิ่งต่าง ๆ โดยเริ่ม
 ตนจากส่วนย่อยเช่นกัน แต่เขาถือว่าส่วนรวมเป็นจริงรองลงมาจากส่วนย่อย แต่เจมส์มี
 ความแตกต่างจากลัทธิประจักษ์นิยมในเรื่องเฉพาะเรื่องหนึ่ง นั่นคือ การที่นักประจักษ์นิยม
 ที่สำคัญอันมี จอห์น ลอค (John Locke) จอร์จ เบอร์กเลย์ (George Berkeley)
 และเดวิด ฮูม (David Hume) มีความโน้มเอียงที่จะตัดความเกี่ยวเนื่องหรือความ
 สัมพันธ์ระหว่างวัตถุออกไป โดยเชื่อว่าความสัมพันธ์นั้นเป็นสิ่งที่จิตสร้างขึ้นเชื่อมโยง
 ผัสสะเชิงเดียวที่ได้รับจากวัตถุ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่มือยู่จริงและไม่ได้เป็นประสบการณ์ของเรา
 เช่น ฮูมเชื่อว่า สิ่งใดก็ตามถ้าเราแยกแยะลงไปแล้วจะอยู่ในลักษณะที่เป็นอิสระและแยก
 จากกัน¹ ความเชื่อเช่นนี้เป็นกรบ่งบอกว่า นักประจักษ์นิยมแยกความแตกต่างระหว่าง
 ผัสสะหรือความรู้สึกที่สร้างประสบการณ์ของเรา กับวัตถุภายนอกที่เรารู้จัก และเป็นกร
 ทำให้ภาพที่แท้จริงของโลกต้องอยู่ในสภาวะที่แยกออกจากกัน เป็นเหตุให้ให้นักปรัชญา
 พยายามแก้ไขความไม่ต่อเนื่องกันโดยเพิ่มเติมสิ่งที่อยู่พ้นขอบเขตของประสบการณ์ เช่น
 ความสามารถของปัญญา (Intellectual Categories) มาเป็นตัวกระทำในการรวม
 สิ่งต่าง ๆ เข้าเป็นเอกภาพกัน เจมส์จึงวิจารณ์ลัทธิประจักษ์นิยมว่าไม่มั่นคง ถ้าประจักษ์
 นิยมมีความแน่นอนจริงจังแล้ว ก็ต้องยอมรับทุกสิ่งที่เกิดขึ้นตามลักษณะที่ปรากฏโดยไม่มีกร
 เกี่ยวพันที่สิ่งใด นั่นคือ ยอมรับว่าการเชื่อมโยงและการไม่เชื่อมโยงกันต่างก็เป็นประสม-
 การณ์ที่เราได้รับจริง เจมส์ได้ยืนยันสถานะของลัทธิประจักษ์นิยมเสียใหม่โดยยอมรับว่า
 ความสัมพันธ์ของสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งที่เราได้รับในลักษณะของผัสสะ เช่นเดียวกับ
 วัตถุ "ประจักษ์นิยมแบบจัด" มีความยุติธรรมต่อความสัมพันธ์ เพราะถือว่ามันเป็นจริง
 เท่า ๆ กับสิ่งที่มันเชื่อมโยงอยู่ 005263

ประการที่สอง เจมส์ได้แสดงความพยายามที่จะแก้ปัญหาคความแตกต่างของ
 วัตถุ (thing) กับความคิด (thought) หรือผู้รู้ (knower) กับสิ่งที่ถูกรู้ (the

¹David Hume, A Treatise of Human Nature Book I, edited
 by D.G.G. Macnabb (London: Wm. Collins & Co., Ltd., 1962), p. 54.

known) โดยทั่วไปในประวัติศาสตร์ของปรัชญามีความเชื่อว่า เมื่อมี "การรู้" (knowing) เกิดขึ้น ผู้รู้และสิ่งที่ถูกรู้เป็นคนละสิ่งกันอย่างสิ้นเชิง โดยถือว่าผู้รู้คือจิต (mind) หรือวิญญาณ (soul) ส่วนสิ่งที่ถูกรู้อาจเป็นสสาร (matter) สสารัตถะที่เป็นสสาร (substance) และจิตดวงอื่น ๆ แต่เจมส์ได้เสนอความคิดว่า แท้ที่จริงแล้วไม่มีความแตกต่างระหว่างผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้ เพราะทั้งสองเป็นบทบาทที่แตกต่างกันของสิ่งเดียวกัน สิ่งนั้นคือ "ประสบการณ์บริสุทธิ์" (Pure Experience) ซึ่งเป็นสารพื้นฐาน (primal stuff) ที่สร้างทุกสิ่งในโลกขึ้น โดยไม่มีทวิภาพ (duality) ในการรู้ เพราะการรู้เป็นความสัมพันธ์เฉพาะระหว่างส่วนสองส่วนของประสบการณ์ ส่วนหนึ่งเป็นผู้รู้ และอีกส่วนหนึ่งเป็นสิ่งที่ถูกรู้ โดยนัยนี้จึงไม่มีทวิภาพของจิตกับสสารหรือความสำนึก (consciousness) กับความเป็นจริง (reality) ควบคู่กัน มีเพียงแต่ "ประสบการณ์บริสุทธิ์" ที่แสดงบทบาทในความหมายที่ต่างกัน และในวิธีที่ต่างกัน ประสบการณ์หน่วยหนึ่งจะมีบทบาท 2 ประการ เช่น โตะที่เราเอามือวางไว้ ในแง่หนึ่งโตะนี้มีบทบาทเป็นวัตถุทางกายภาพ (physical) ในโลกภายนอก ในอีกแง่หนึ่งมันเป็นวัตถุทางจิต (psychical) ของเราในเวลาเดียวกัน

ประสบการณ์บริสุทธิ์

ก. ความหมายของประสบการณ์บริสุทธิ์

สำหรับเจมส์ ประสบการณ์ที่เราเข้าใจในลักษณะที่แน่นอนอยู่ในชนิดต่าง ๆ และมีความสัมพันธ์ในรูปแบบทั้งหลายนั้น มีพื้นฐานเป็นประสบการณ์บริสุทธิ์ เจมส์ให้ความหมายประสบการณ์บริสุทธิ์ว่า คือ "กระแสโดยตรงของชีวิตซึ่งจัดหาวัตถุคิดให้กับความคิดคำนึงของเราซึ่งได้สร้างมโนภาพขึ้นในเวลาต่อมา"¹ กล่าวได้ว่า ประสบการณ์บริสุทธิ์

¹William James, "The Things and Its Relation," The Writings of William James, p. 215.

เป็นความรู้ลึกหรือผัสสะโดยตรง ซึ่งต่อมาได้พัฒนาไปเป็นประสบการณ์ที่มีความชัดเจนขึ้น ลักษณะเริ่มแรกของมันเป็นเพียง "สิ่งนั้น" (pure that) ยังไม่ถูกกำหนดลงไปว่าเป็น "อะไร" (what) แต่มันพร้อมที่จะเป็นอะไรก็ได้ที่มีความแน่นอนแจ่มแจ้งขึ้น เพราะต่อมามนุษย์ได้ใช้สมรรถภาพในการจัดระเบียบและตีความสิ่งที่เขาได้รับรู้โดยจัดสร้างมโนภาพขึ้น ดังนั้นในตอนเริ่มแรกประสบการณ์บริสุทธิ์เป็นเพียงกลุ่มของผัสสะที่รวมตัวกันอยู่ ยังไม่ได้มีการตีความ ประสบการณ์บริสุทธิ์จึงไม่มีธรรมชาติทั่วไปในตัวเอง มันเป็นบางสิ่งซึ่งในตอนแรกยังไม่อาจเข้าใจได้ว่าเป็นอะไรจนกว่าเราจะนำไปกล่าวถึง วิเคราะห์ให้ความหมาย และจัดประเภท¹ สำหรับบุคคลที่จะได้รับรู้ประสบการณ์บริสุทธิ์ได้คือทารกแรกเกิด ผู้ที่กำลังหลับ และผู้ป่วย เพราะบุคคลที่อยู่ในข่ายนี้เป็นผู้ที่ไม่สามารถจะคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เขาประสบได้อย่างปกติ ส่วนผู้ที่มีวัยสูงขึ้นมีความสามารถในการพิจารณาประสบการณ์ของเขา ประสบการณ์บริสุทธิ์ก็จะเกิดเป็นบทบาทของผู้นับ กับสิ่งที่ถูกรู้ และมีความชัดเจนขึ้น

คุณลักษณะที่สำคัญของประสบการณ์บริสุทธิ์ คือ

1. ประสบการณ์บริสุทธิ์อยู่ในสภาพที่เปลี่ยนแปลงต่อเนื่องกัน (a state of flux) ประสบการณ์หนึ่งผ่านเข้าสู่ประสบการณ์อื่นโดยต่อเนื่องและเชื่อมแทรกกัน เราสามารถรู้สึกได้ถึงความต่อเนื่องกันนี้ของส่วนที่เกิดขึ้นก่อนและส่วนที่เกิดภายหลัง นั่นคือเรารู้สึกได้ถึงอดีตและปัจจุบันในขณะเดียวกัน ชีวิตของเราไม่ได้หยุดอยู่กับที่ แต่เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ประสบการณ์ทุกหน่วยคือความเป็นจริงที่มารวมกันเป็นประสบการณ์ของมนุษย์แต่ละคน มันจะรับเอาประสบการณ์หน่วยที่เกิดขึ้นต่อมาเป็นเช่นนี้ตลอดไป โดยนับนี้ประสบการณ์จึงอยู่ในลักษณะเป็นทั้งตัวเอง และเป็นสิ่งอื่น ถ้าพิจารณาภายใน ประสบการณ์เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับส่วนต่าง ๆ ภายในตัวของมัน แต่ถาพิจารณาภายนอก มันได้ยาวนานไป

¹John J. Macdermott, Introduction, Ibid., p. XXXIX

(quotation from John E. Smith "Radical Empiricism: Preceedings of Aristotelian Society).

คู่ประสบการณ์ใหม่ที่เกิดต่อมา และประสบการณ์แต่ละหน่วยก็จะเป็นตัวกลางเชื่อมโยงประสบการณ์อื่น ๆ เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน

2. ประสบการณ์แต่ละหน่วยมีความสัมพันธ์กันอย่างแท้จริง เจมส์แบ่งความสัมพันธ์ภายในกระแสของประสบการณ์บริสุทธิ์ออกเป็น 2 ประเภท¹ ประเภทแรกเป็นความสัมพันธ์ทั่วไป ซึ่งมีทั้งความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันและแยกจากกัน ความสัมพันธ์ทั่วไปนี้มีการเกิดขึ้นในเวลาเดียวกันและการเกิดขึ้นในเวลาห่างจากกัน (simultaneity and time interval) การอยู่ใกล้เคียงกันในอวกาศและระยะห่างจากกัน (space adjacency and distance) ความเหมือนกันและความแตกต่าง (similarity and difference) ความสัมพันธ์ที่อยู่ในลักษณะของการกระทำ เช่น การเปลี่ยนแปลง (change) การต่อต้าน (resistance) และการเป็นสาเหตุ (cause order) เจมส์ถือว่า ความสัมพันธ์ทั้งในลักษณะที่เกี่ยวข้องกันและแยกจากกันเป็นปรากฏการณ์ที่แท้จริงเท่าเทียมกัน ถ้าหากเราเชื่อถือประสบการณ์ตามคุณค่าที่มันแสดงออกไม่มากไปหรือน้อยไป หรือเชื่อตามที่เรารู้สึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ว่า ภายในความต่อเนื่องอันยิ่งใหญ่ของเวลาและอวกาศนั้น สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นโดยเกี่ยวข้องกันในบางกรณี และแยกจากกันในบางกรณี บางสิ่งเข้ารวมกับสิ่งอื่น บางสิ่งก็รวมกันไม่ได้ แต่กระนั้นสิ่งต่าง ๆ ก็ต่อเนื่องกันโดยมันได้สัมผัสแทรกซึ่งกันและกันไม่ว่าจะอยู่ในความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องหรือแยกกัน เจมส์ยืนยันว่า ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับเรานั้นอยู่ในลักษณะของ "สิ่งต่อเนื่อง" (continuum) โดยมีความสัมพันธ์อยู่ระหว่างส่วนย่อยทั้งหลาย ถ้อยคำเช่น กับ ใกล้ ต่อไป เหมือน ไปยัง ต่อกัน เพราะว่า เป็นต้น ได้กำหนดรูปแบบของความสัมพันธ์ที่เชื่อมประสบการณ์เข้าด้วยกันตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับซับซ้อน ดังนั้นเจมส์จึงกล่าววาทะของปรัชญาแห่งประสบการณ์บริสุทธิ์ของเขาอยู่ในลักษณะที่เป็น "ปรัชญาแห่งการนำเอาส่วนย่อยมาต่อเข้าด้วยกัน" (mosaic philosophy)² จักรวาลกว้างใหญ่ขึ้น

¹William James, "A World of Pure Experience," The Writings of William James, p. 195.

²Ibid., p. 212.

ในลักษณะที่ประสบการณ์ใหม่โยงตัวเองเข้ากับกลุ่มประสบการณ์เดิม และทำให้กลุ่มประสบการณ์เดิมทวีความหนาแน่นมากขึ้น

ความสัมพันธ์ประเภทที่สอง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้รู้ กับสิ่งที่ถูกรู้ ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

3. ประสบการณ์บริสุทธิ์อยู่ในลักษณะ "เป็นหนึ่ง" (monistic) เนื่องจากว่าภายในประสบการณ์ไม่มีการแยกออกจากกันไปเป็นผู้รู้ กับวัตถุ แต่คนทั่วไปมักจะถือกันว่า คนเรามีจิตเป็นตัวรู้ และวัตถุคือสิ่งที่ถูกรู้ เราไม่อาจกล่าวได้ว่า ประสบการณ์มีลักษณะในทางกายภาพ หรือในทางจิตอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเนื้อแท้ประสบการณ์ไม่ได้เป็นทั้งปรนัย (objective) และอัตนัย (subjective) แต่ความแตกต่างในด้านปรนัยและอัตนัยเป็นความแตกต่างในด้านบทบาท บทบาทหนึ่งคือผู้รู้ ซึ่งเป็นสภาวะของจิตหรือความสำนึก อีกบทบาทหนึ่งคือสิ่งที่ถูกรู้ หรือเนื้อหาของการรู้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ประสบการณ์แสดงตัวเป็น "ความคิด" ในกลุ่มหนึ่ง และเป็น "วัตถุ" ในอีกกลุ่มหนึ่ง และสามารถแสดงตัวเป็นทั้งสองกลุ่มได้ในเวลาเดียวกัน มันจึงมีทั้งลักษณะอัตนัยและปรนัยอยู่ในตัว ฉะนั้นการใช้คำเรียกที่ครอบคลุมบทบาทสองบทบาท เช่น คำว่า "ประสบการณ์" "ปรากฏการณ์" (phenomenon) และ "ข้อมูล" (datum) เป็นต้น ย่อมดีกว่าที่จะใช้คำที่ระบุถึงสิ่งใดสิ่งเดียว เช่น "ความคิด" และ "วัตถุ" เพราะจะทำให้เกิดความแตกต่างหรือการเป็นคนละสิ่งกัน

ข. การรับรู้และการให้ความหมายประสบการณ์บริสุทธิ์

เจมส์เชื่อว่า ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับเรานั้นอยู่ในลักษณะของการไหล (flow) อันกว้างใหญ่ติดต่อกันไปหมดทั้งวัตถุและความสัมพันธ์ โดยในตอนแรกยังไม่ได้มีการตีความ ประกอบกับจิตของมนุษย์ (mind) มีความกระตือรือร้นในการวิเคราะห์และเลือกสรรประสบการณ์ จิตจึงสร้างมโนภาพขึ้นเพื่อจะให้การดำเนินชีวิตเป็นไปได้อย่างดีขึ้น เพื่อสนองจุดประสงค์ของการกระทำ การสร้างมโนภาพเป็นการที่เราแยกความแตกต่างของประสบการณ์ แต่ไม่ใช่เป็นการทำลายความต่อเนื่องกันของมัน เพราะแม้ว่าประสบการณ์ที่ยังไม่ได้ถูกกำหนดจะไถ่กลายเป็นประสบการณ์ที่ชัดเจนแล้วก็ตาม โดยเนื้อแท้ประสบ-

การนั้นก็ยังคงเกี่ยวโยงกันอยู่ ไม่ได้แยกออกไปเป็นสองสิ่งที่ต่างกัน คือ ผู้รู้ กับสิ่งที่ถูกรู้ แต่จะเกิดความสัมพันธ์ของการรู้ขึ้น ส่วนหนึ่งของประสบการณ์เป็นผู้รู้ และอีกส่วนหนึ่งเป็นสิ่งที่ถูกรู้ ประสบการณ์บริสุทธิ์เกิดขึ้นและพัฒนาไปเป็นประสบการณ์ที่ชัดเจนโดยผ่านขั้นตอนการ 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นของผัสสะ (sensation) คือ การที่เราอยู่ในคุณสมบัติของวัตถุที่อยู่เฉพาะหน้าโดยผ่านทางความรู้สึก หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการคุ้นเคย (acquaintance) กับวัตถุ เช่น เรา รู้จักสีแดงเมื่อได้มองเห็น เรา รู้ว่าส้มมีรสเปรี้ยวเมื่อได้ลองชิม รู้ว่าน้ำแข็งมีความเย็นเมื่อได้ยื่นมือไปสัมผัส ความรู้ประเภทนี้ต้องเกิดขึ้นกับตนเองไม่อาจอธิบายให้เข้าใจกันได้ เราสามารถรู้จักธรรมชาติอันเป็นพื้นฐานของโลก คุณสมบัติเชิงเดี่ยว (simple quality) ของสสาร และความสัมพันธ์ของสิ่งเหล่านี้โดยการคุ้นเคยเท่านั้น แต่ในขั้นนี้เรายังไม่อาจรู้ถึงความหมายของความสัมพันธ์ได้ เพราะเนื้อหาของการรู้ในขั้นผัสสะจะไม่ซับซ้อน และเป็นพื้นฐานของการรู้ในระดับที่ซับซ้อนขึ้นไป "ความรู้สึกเป็นมูราก (germ) และจุดเริ่มต้นของการรู้ ส่วนความคิดคือคำค้นที่แผ่กิ่งก้านออกไป"¹ เมื่อเราเอ่ยถึงผัสสะ เราหมายถึงคุณลักษณะหรือคุณสมบัติเชิงเดี่ยว หรือหมายถึงความคิดของเราที่ได้คุ้นเคยกับคุณสมบัติเชิงเดี่ยวเหล่านั้นโดยที่เรายังไม่รู้ถึงความสัมพันธ์ที่มีกับสิ่งอื่น ๆ ในแง่นี้จะเห็นว่า เจมส์ไม่ได้ว่าคุณสมบัติของวัตถุกับความรู้สึกของเราในคุณสมบัตินั้นเป็นคนละสิ่งกัน สำหรับผัสสะที่บริสุทธิ์จริงๆ จะมีธรรมชาติที่ว่างเปล่า และสามารถรู้จักได้ในตอนเริ่มแรกของชีวิตเท่านั้น เพราะการเกิดขึ้นของผัสสะนั้นมีเพียงกระแสประสาทที่เพียงพอแล้ว แต่เมื่อบุคคลเจริญวัยขึ้น มีความจำที่เป็นคลังเก็บความรู้ที่พารวมกันทำให้ผัสสะแท้ ๆ ไม่อาจเกิดขึ้นได้

เมื่อผัสสะหรือความรู้สึกเกิดขึ้น มันจะชี้ไปสู่วัตถุภายนอก มีปฏิกริยาต่อวัตถุภายนอก และสะท้อนภาพของวัตถุภายนอก ซึ่งทำให้เราต้องสันนิษฐานถึงการมีอยู่

¹William James, The Principles of Psychology, Vol. II (U.S.A.: Dover Publications, Inc., 1918), p. 222.

ของมันที่ประทับใจ (impress) ให้กับเรา แต่เมื่อใดที่มันประทับใจให้กับเรา หรือเมื่อเรา รับรู้มัน มันก็จะกลายเป็นสิ่งถูกรู้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ของเราทันที ฉะนั้น เราไม่อาจแยกมันออกไปเป็นคนละสิ่งกับผัสสะของเราได้ และเราต้องเชื่อว่าวัตถุภายนอกมีอยู่จริงควบคู่กับผัสสะของเราเท่านั้น

2. ขั้นของการประจักษ์ (perception) การประจักษ์ คือการที่จิตมีความรู้เกี่ยวกับวัตถุที่ปรากฏเฉพาะหน้าโดยตรงโดยมีผัสสะเป็นส่วนหนึ่งของการประจักษ์เสมอไป อาจกล่าวได้ว่า ขณะที่ผัสสะมีบทบาทในการค้นคว้าข้อเท็จจริง การประจักษ์ก็มีบทบาทในการรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง สิ่งที่เราคุ้นเคยเคยเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏต่อเรา และเรารับมันเข้ามา แต่เมื่อเราคุ้นเคยกับผัสสะบ่อยครั้ง จิตของเราได้กระทำมากไปกว่าการไถ่รับ คือ การคิด พยายามมีความสัมพันธ์กับผัสสะอื่น ๆ ทำความเข้าใจสังเกตเพิ่มเติม เปรียบเทียบ และวิเคราะห์ การกระทำนี้คือการประจักษ์ กล่าวได้ว่าการประจักษ์เป็นขบวนการซึ่งจิตได้เพิ่มเติมให้กับผัสสะ โดยการรวมกลุ่มผัสสะปัจจุบันที่วัตถุหนึ่งประทับใจให้กับเราเข้ากับกลุ่มผัสสะทั้งหลายที่มันได้ให้กับเรามาก่อนและเรารวบรวมขึ้นมา การรวมกันนี้ได้รับการทำให้เข้มข้นขึ้น (solidified) หรือทำให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (integration) กลายเป็นแบบของสิ่งรับรู้หนึ่ง (a percept) นี้คือความหมายของการรู้จักวัตถุที่ตั้งอยู่ในที่เฉพาะหรือในขอบเขตของอวกาศ ตัวอย่างเช่นปากกา เริ่มแรกเราได้รับกลุ่มของผัสสะ เช่น มีความแข็ง มีความยาว มีสีน้ำเงิน ต่อมาเราได้สังเกตเห็นว่า มันมีความสัมพันธ์แน่นอนกับสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่ภายนอกตัวมัน และสิ่งเหล่านั้นได้สร้างความหมายอันเป็นลักษณะพิเศษให้กับมัน คือ มันต้องตั้งตรงอยู่ในอวกาศของมือ ต้องสอดหมึกเข้าไป และเขียนลงบนกระดาษ นี่คือการที่เราได้รับรู้ถึงลักษณะและบทบาทของมัน มาเป็นสิ่งที่เรารับรู้ที่มีประโยชน์ต่อจุดมุ่งหมายของเรา เจมส์ไม่ถือว่าสิ่งที่เรารับรู้นี้เป็นจินตภาพ (image) ของวัตถุที่อยู่ในใจของเรา แต่เขาเห็นว่า สิ่งที่เราได้รับรู้กับวัตถุเป็นสิ่งเดียวกัน ในการประจักษ์เราไม่สามารถแยกออกได้ว่า อะไรเป็นวัตถุ อะไรเป็นจินตภาพ ทั้งสองสิ่งถูกสร้างขึ้นจากสารเดียวกัน คือ สารแห่งประสบการณ์ในส่วนรวม ลักษณะภายนอก และลักษณะภายใน หรือสิ่งกินที่และไมกินที่ ได้ผสมรวมกันอย่างแน่นแฟ้น จนไม่อาจหาร่องรอยที่เชื่อมต่อกันได้

3. ชั้นของมโนคติ (conception) มโนคติ คือ "การกระทำของเรา ในการให้ความหมายแก่หัวข้อในการสนทนาเพื่อให้มีความแจ่มชัดและแน่นอน และความคิด ที่เป็นผลของมโนคติเรียกว่า "มโนภาพ" (concept)¹ มโนคติเป็นหน้าที่ของจิตในการให้ความหมายแก่สิ่งเฉพาะโดยแยกส่วนหนึ่งส่วนใดของประสบการณ์ออกจากกระแสของประสบการณ์ทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อสะดวกในการทำความเข้าใจและสื่อความหมาย มโนคติแต่ละครั้งเกิดจากความสนใจของเราในการที่จะแยกหรือเลือกส่วนใดส่วนหนึ่งของเนื้อหาทั้งหมดที่โลกได้เสนอให้กับเรา และเพื่อที่เราจะยึดถือโดยไม่ให้เกิดความสับสน มโนคติมีความคงทนถาวร มันจะเป็นอย่างที่มีนเป็นชั่วกาลนานโดยไม่เปลี่ยนแปลง ขณะที่จิตอาจเปลี่ยนสภาวะของตนเองไปตามช่วงเวลาต่าง ๆ จิตอาจทิ้งมโนภาพหนึ่งและรับเอามโนภาพใหม่เข้ามา แต่มโนภาพเดิมก็ยังคงอยู่ควบคู่กับมโนภาพใหม่ เช่น ขณะนี้เรามองเห็นกระดาษสีขาว นานที่ต่อมาเราระบายสีคำลงในกระดาษนั้น มโนภาพ "ขาว" ของเราไม่ได้เปลี่ยนไปเป็นมโนภาพ "ดำ" ที่เกิดขึ้นใหม่ แต่มโนภาพ "ขาว" และ "ดำ" ยังคงอยู่เคียงข้างกันในใจของเรา ทั้งที่ความขาวของกระดาษหายไปแล้ว ความหมายที่ต่างกันของมโนภาพทั้งสองยังอยู่ในใจของเรา ดังนั้นแม้ว่ากระดาษเปลี่ยนไปเป็นสีดำ แต่มโนภาพ "ขาว" ไม่ได้เปลี่ยนไปเป็นมโนภาพ "ดำ" ค้วย

มโนคติที่เรามีนั้นเป็นมโนคติของวัตถุ เหตุการณ์ และคุณสมบัติต่าง ๆ อันเป็นมโนคติในระดับข้อเท็จจริงธรรมดา และยังมีมโนคติในระดับสูงขึ้นไปซึ่งอยู่ในลักษณะนามธรรมค้วย เราคิดเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้เพื่อที่จะให้ความหมาย การทำเช่นนี้เป็นการเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกมาจากสิ่งอื่น ๆ ซึ่งยังอยู่ในสภาพที่รวมกันอยู่ เจมส์ เชื่อว่า มนุษย์มีสมรรถภาพที่จะสร้างมโนภาพทั่วไปของวัตถุทุกประเภท หรือสร้างมโนภาพที่เป็นนามธรรมของคุณสมบัติต่าง ๆ ได้ เช่น มโนภาพของ "มนุษย์" "ความขาว" "ความร้อน" ฯลฯ มโนภาพทั่วไปนี้ไม่ถือว่าเป็นสิ่งสากลและไม่เป็นสิ่งเฉพาะ เพราะเรายังไม่จำกัดลงเป็นคุณสมบัติของสิ่งเฉพาะใด

¹Ibid., p. 461.

ในความคิดของเจมส์ ความรู้สึกและการรับรู้ประสบการณ์ทั้งหมดของเราอยู่ในลักษณะของการไหลต่อเนื่องกันไป ขบวนการของผัสสะและการประจักษ์ดำเนินไปในโลกแห่งอวกาศและเวลา ซึ่งในระบับนี้อาจมีความไม่แน่นอนและเปลี่ยนแปลงไปเสมอ ในขั้นของผัสสะและการประจักษ์เราเพียงแค่อำนาจและเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นจริงแต่ยังไม่ได้ตีความให้แน่นอน ขณะเดียวกันมนุษย์มีสมรรถภาพที่จะจัดระเบียบและตีความขบวนการประจักษ์ให้แจ่มชัดและสมบูรณ์ขึ้นด้วยการสร้างมโนภาพและทฤษฎีให้กับลักษณะเฉพาะของประสบการณ์เพื่อให้มีความหมายแน่นอนและมีแบบแผน สิ่งที่เรารับรู้กับมโนภาพจะมีความแตกต่างกันตรงที่สิ่งที่เรารับรู้มีความต่อเนื่องกัน ส่วนมโนภาพนั้นแยกจากกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ภาวะแท้จริงของประสบการณ์ไม่แยกจากกัน แต่ความหมายแยกจากกัน ขณะที่สิ่งที่เรารับรู้เป็นสิ่งที่มิได้อยู่โดยตรง กระแสของการประจักษ์อุ้มด้วยสิ่งต่าง ๆ มากมายและคุณลักษณะอันนับไม่ถ้วน มโนคติสามารถเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาเพื่อให้ค่าแก่สิ่งนั้น และมโนคติจะจัดเตรียมสำหรับสิ่งที่เรายังไม่ได้ประสบ เช่น การตั้งชื่อประเภทเป็นการแสดงว่าเราอาจได้พบสมาชิกอื่นในประเภทนั้นอีกในเวลาต่อมา นอกจากนี้ มโนคดียังเป็นการให้ชื่อและสัญลักษณ์แก่ประสบการณ์ทั้งหมดที่ต่อเนื่องกัน เช่น เราแบ่งเวลาออกเป็นกลางวัน และกลางคืน ฤดูร้อน ฤดูหนาว หรือบนพื้นโลกเราแบ่งออกเป็นชายหาด ทะเล หน้าผา ต้นไม้ ต้นหญ้า เป็นต้น นี่คือการที่เราให้ความหมาย "สิ่งนั้น" ว่าเป็น "อะไร" และ "อะไร" ทั้งหลายนี้คือ มโนภาพ ที่ทำให้เราสามารถกำหนดความสนใจได้อย่างสะดวก ช่วยให้เราปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าการได้รับเพียงข้อมูลดิบ เราได้จัดการความเป็นจริงที่ได้จากการประจักษ์ให้เป็นมโนภาพเพื่อที่จะใช้มันได้ดีขึ้นตามจุดหมายของเราที่ดีกว่า การมีชีวิตอยู่โดยสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเป็นสิ่งที่ดีที่สุด¹ ดังนั้น "สิ่งที่รับรู้" กับ "มโนภาพ" จะผสมปนเปกันอย่างแน่นอน มนุษย์ได้นำเอาระเบียบของมโนคติมาแทนที่ระเบียบของการประจักษ์อยู่ตลอดเวลา

¹William James, The Meaning of Truth (Connecticut: Greenwood Press, Publishers, 1971), p. vii.

แต่เมื่อมนุษย์มีวัยสูงขึ้น มีความสามารถในการใช้สติปัญญาที่ซับซ้อนมากขึ้น เขาก็สามารถสร้างมโนภาพในระดับที่สูงขึ้นเหนือกว่าข้อเท็จจริงธรรมดา แต่มโนภาพเหล่านี้ก็เกิดจากสิ่งที่เขาได้รับรู้มานานแล้วจนหลงลืมไป หรือจำได้เพียงบางเฉียบ และเขาได้หยิบยกเอาบางส่วนที่เขารำลึกได้นั้นมาสร้างมโนภาพใหม่ขึ้น ดังนั้นการจัดระเบียบใหม่ ๆ จึงเกิดขึ้นเสมอไม่จำกัด เช่น การสร้างแบบอันบริสุทธิของคณิตศาสตร์ ข้อเสนอทางจริยศาสตร์ และตรรกศาสตร์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีพื้นฐานมาจากสิ่งที่มนุษย์ได้ประจักษ์มาแล้ว มโนภาพเช่นนี้จะมีความหมายก็ต่อเมื่อเราสามารถให้ความหมายแก่นมันในลักษณะที่แสดงออกถึงการกระทำ หรือสื่อความหมายถึงการเป็นสิ่งที่ไม่ให้ความรู้สึกได้ นั่นคือ การนำมันกลับคืนสู่โลกแห่งการรับรู้ของเราซึ่งในโลกนี้เท่านั้นที่มโนภาพอันเป็นนามธรรมระดับสูงจะสามารถทดสอบตัวเองว่าเป็นจริง "มโนภาพย่อมเกิดจากสิ่งรับรู้ หรือกลิ่นกรองมาจากสิ่งรับรู้ และต้องรวมเข้ากับสิ่งรับรู้อีก"¹ ดังนั้นเราต้องให้ความหมายมโนภาพที่เป็นนามธรรมได้ด้วยการใช้ "กฎของปฏิบัตินิยม" (Pragmatic Rule) "กฎของปฏิบัตินิยม" คือ "การที่มโนภาพสามารถที่จะมีความหมายได้ในสิ่งเฉพาะที่ให้ความรู้สึก ซึ่งมโนภาพนั้นระบุถึง หรือในความแตกต่างเฉพาะในวิธีแห่งประสบการณ์ของมนุษย์"² เช่น มโนภาพ "ก เท่ากับ ข" มีความหมายว่า "ไม่มีความแตกต่างอะไรที่มองเห็นได้ในการนำเอา ข มาแทนที่ ก" หรือ มโนภาพ "พระเจ้า" มีความหมายว่า "เราสามารถหลีกเลี่ยงความกลัวได้อย่างแน่นอน" หรือ มโนภาพ "สาเหตุ" มีความหมายว่า "เราสามารถคาดหวังถึงผลแน่นอนที่จะตามมา"

โดยนัยนี้ เจมส์เชื่อว่าเราสามารถพบลักษณะที่ลึกซึ้งกว่าของความเป็นจริงได้ในการประจักษ์ เขากล่าวว่า ในการประจักษ์เท่านั้นที่เราได้คุ้นเคยกับสิ่งต่าง ๆ เช่น

¹William James, "Percept and Concept," The Moral Equivalent of War and Other Essays, edited by John K. Roth (New York: Harper Torchbooks, 1971), p. 121.

²Ibid., p. 123.

ตัวตน สาร คุณสมบัติ การเปลี่ยนแปลง ความใหม่ และอิสรภาพ¹ เป็นต้น ขณะเดียวกัน เจมส์ยอมรับว่า มโนคติก็มีบทบาทสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการประจักษ์ เพราะมโนคติเป็นสิ่งที่ช่วยชี้นำเราในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และในอนาคต คือได้เปิดเผยถึงความเป็นจริงของวัตถุในระดับที่ลึกซึ้งมากขึ้น กระตุ้นให้เราเกิดความรู้สึกใหม่ ๆ แห่งความเคลื่อนไหว อำนาจ และความชื่นชม เราได้ตีค่าชีวิตใหม่ด้วยประโยชน์ของมโนคติ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เรารับรู้กับมโนภาพนั้นเปรียบเสมือนการมองเห็นและการสัมผัส การมองเห็นช่วยให้เราเตรียมสำหรับการจับต้องขณะที่วัตถุยังอยู่ห่างไกล เจมส์ยอมรับว่าการเน้นความสำคัญของการประจักษ์มากเกินไปจะทำให้เกิดความบกพร่อง "การที่ถือว่าสิ่งรับรู้เท่านั้นที่เป็นเสมือนอาณาจักรแห่งความจริง ต้องยอมรับว่ามโนภาพก็เป็นอาณาจักรที่มีความสำคัญเท่าเทียมกัน"²

เหตุนี้เจมส์จึงเชื่อต่อไปว่า ในการรู้จักความเป็นจริงนั้น นอกจากเราจะรู้จักมันโดยเริ่มจากประสบการณ์ที่เป็นผัสสะและการประจักษ์โดยตรงแล้ว เรายังสามารถรู้จักความเป็นจริงในแบบของมโนภาพ หรือรู้จักโดยที่วัตถุอยู่ในความคิดของเราเองได้อีกด้วย และเราอาจเชื่อในความถูกต้องของมันได้ ตราบใดที่ไม่มีการขัดแย้งกับสิ่งที่เรารับรู้โดยตรง การรู้ในแขนงของมโนคตินี้ เป็นการรู้ในแบบของความคิดที่เป็นสัญลักษณ์ (symbolic thought) หรือตัวแทน (representation) ของความเป็นจริง ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ คือ การรู้ในสิ่งที่เรายังไม่มีประสบการณ์ทางผัสสะมาก่อน กับการรู้ในความเป็นจริงที่เราได้เคยประจักษ์มันมาก่อนแล้ว

(ก) การรู้ในความเป็นจริงที่เรายังไม่เคยประจักษ์มาก่อนเลยนั้น เป็นการรู้ที่เราได้ตั้งใจพูดถึง และสรุปเกี่ยวกับความเป็นจริงเฉพาะต่าง ๆ โดยที่เราเพียงแต่รู้ข้อมูลเกี่ยวกับมันโดยทางใดก็ตาม และรู้ว่ามันเป็นความเป็นจริงชนิดใดด้วยการที่เราคิดถึงความหมายบางอย่างที่มีนัยอย่างฉิวเฉียด ตัวอย่างเช่น เราสร้างมโนภาพของเสือ

¹Ibid., p. 142.

²James, The Writings of William James, p. 152.

ที่อยู่ในประเทศอินเดียขึ้นและกล่าวว่า เราได้รู้จักเสือในอินเดียแล้ว การที่เราคิดว่า เช่นนี้มีความหมายว่า เราได้มุ่งความสนใจไปยังเสือนั้น การที่ความคิดของเราได้มุ่งความสนใจไปยังเสือเป็นการที่เรารวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เรามีโดยทางจิต และเกิดผลที่ตามมาจากการคิดซึ่งอาจจะนำไปสู่ความหมายที่เป็นจริง หรืออาจนำไปสู่การปรากฏโดยตรงของเสือก็ได้ ถ้าเรามุ่งคำเป็นต่อไปจนถึงขั้นสุดท้าย นั่นคือ ถ้าเราเดินทางไปยังอินเดียเพื่อล่าเสือ ขบวนการนี้ก็สิ้นสุดลงที่เสือที่เราได้โดยตรง แต่ในเวลาปัจจุบัน การรู้จักเสือโดยตรงยังเป็นเพียงการคาดการณ์ล่วงหน้า แต่ก็ยังเป็นจุดหมายปลายทางที่เป็นไปได้ เสมือนกันว่า กอนหินในสนามแห่งหนึ่งอาจจะมีขนาดพอเหมาะกะกับหลุมในอีกสนามหนึ่ง เพียงแต่ว่ายังไม่มีใครมาหยิบเอาหินก้อนนั้นไปใส่ไว้ในหลุมนั้น แต่การกระทำนี้อาจเป็นไปได้ในวันใดวันหนึ่ง ดังนั้นการรู้ในแบบของมโนคตินี้เป็นการที่เราได้รู้จักความเป็นจริงหนึ่งโดยที่มันมีศักยภาพ (potentially) ที่จะสิ้นสุดลง (terminate) ในสิ่งที่เรารับรู้ได้ "การเป็นสิ่งที่รับรู้ได้โดยตรง" จึงเป็นเงื่อนไขของความคิดทางมโนคติอันเป็นสิ่งที่ยังไม่ถูกรับรู้ มันจะสมเหตุสมผลก็ต่อเมื่อขบวนการได้คำเป็นต่อไปจนกระทั่งความคิดนั้นเป็นสิ่งที่ให้ประสบการณ์ทางผัสสะได้ แต่ทราบโดยที่ยังไม่ถึงเวลานั้น เราเชื่อว่ามันไว้ก่อนได้ถ้าเราได้รายละเอียดเกี่ยวกับมันอย่างพอเพียงและมันมีประโยชน์ต่อเรา

(ข) การรู้ในความเป็นจริงที่เราเคยรับรู้มาแล้ว เป็นการที่เราคิดถึงสิ่งนั้นอีกโดยที่มันอยู่ในใจของเรา คนโดยทั่วไปมักเชื่อกันว่า สิ่งที่อยู่ในใจของเราเป็นภาพจำลองเล็ก ๆ ของวัตถุ จึงไม่มีความแจ่มชัดและไม่เหมือนกับมีชีวิตเท่าวัตถุจริงที่อยู่เฉพาะหน้า แต่สำหรับเจมส์ วัตถุที่อยู่ในใจของเรากับวัตถุเฉพาะหน้ามีความแท้จริงเท่าเทียมกัน เพราะแก่นแท้ของวัตถุที่อยู่ในใจของเราได้เคยถูกรับรู้มาก่อนแล้ว มันได้ผ่านเงื่อนไขของการเป็นประสบการณ์ที่ให้ความรู้สึกมาแล้ว และจะยังคงเป็นเช่นนั้นต่อไป เช่นสมมติว่า เราลืมกระเป๋าไว้ในห้องรับแขก และนึกขึ้นได้เมื่อเดินมาถึงประตูบ้าน ขณะนั้นเรากำลังนึกถึงกระเป๋าใบนั้นอยู่ ใจของเรานึกถึงกระเป๋าที่ไม่ได้อยู่ตรงหน้าของเราโดยตรง แต่ก็อาจกล่าวได้ว่า ไม่มีการขาดตอนระหว่างกระเป๋าใบจริงกับใบที่อยู่ในใจ เพราะถ้าเราคิดถึงกระเป๋าใบนี้ปฏิบัติแล้ว กระเป๋าทั้งสองแห่งจะเป็นส่วนเหตุของการเคลื่อนไหวเช่นเดียวกัน กล่าวคือเราอยู่ในห้องรับแขกและกระเป๋าอยู่บนโต๊ะตรงหน้า

เรา มันก็จะ เป็นสาเหตุให้เราเอื้อมมือไปหยิบมา เช่นเดียวกัน กระจกที่อยู่ในใจก็จะ เป็นตัวกำหนดทิศทางของการเคลื่อนไหวในไม่ช้า คือ เราจะเดินไปหยิบมันมา ความคิดที่เรามีต่อกระจก เราก็จะดำเนินไปสู่การมีอยู่ของกระจกที่ให้มีสละและจะเข้าผสมกลม- กคลื่นกับกระจกจริง ดังนั้นสิ่งที่เรารับรู้ในขณะนี้ กับสิ่งที่รับรู้เมื่อวานนี้มีความแท้จริง เท่ากัน ทั้งสองสิ่งสามารถกำหนดพฤติกรรมของเรา และทั้งคู่เป็นส่วนหนึ่งของความ เป็นจริงที่เชื่อถือได้ เจมส์ยังเชื่อด้วยว่า วัตถุในความคิดของเราทั้งสิ่งที่เราไม่เคย รับรู้มาก่อนและเคยรับรู้แล้วต่างก็สามารถทำให้เราเกิดการสนองตอบ หรือเกิดปฏิกิริยา ได้ด้วย เช่น เมื่อเรานึกถึงเสือ เราอาจเกิดความหวาดกลัว และอาการทางกายภาพ อาจเกิดตามมา เช่น หน้าซีด หรือเมื่อเรานึกถึงกระจกที่ลื่นไถ้ เราก็อาจเกิดความ โกรธตัวเองที่เป็นคนชอบหลงลื่นก็ได้อ

ค. ความสัมพันธ์ระหว่าง ยูรู กับสิ่งที่ถูกรู

ในประวัติศาสตร์ปรัชญาเท่าที่ผ่านมานักปรัชญาส่วนมากเชื่อว่า ในการรู นั้น ยูรูกับวัตถุจะเป็นหน่วยที่ไม่มีความต่อเนื่องกันโดยสิ้นเชิง ดังนั้นความเข้าใจของยูรู ที่มีต่อวัตถุจะอยู่ในลักษณะชานกัน ซึ่งบังเกิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่พยายามแก้ไขปัญหานี้ เช่น "ทฤษฎีตัวแทน" (Representative Theory) เชื่อว่า สิ่งที่จิตรูจักนั้นเป็นตัวแทน หรือจินตภาพของวัตถุไม่ใช่วัตถุโดยตรง เจมส์เห็นว่า แม้ทฤษฎีตัวแทนสามารถหลีกเลี่ยงการขัดแย้งได้ก็ตาม แต่ก็ฝ่าฝืนความรู้ลึกของชีวิต เพราะเราไม่อาจมีความรู้ลึก ได้ว่า เราได้รูจักวัตถุโดยผ่านทางจินตภาพที่แทรกเข้ามาในจิต แต่เรากลับรูลึกกว่า เราได้รับรูวัตถุจริง ๆ ดังนั้นถ้าเราไม่แบ่งสิ่งที่เราได้รับรูออกเป็นตัวยูรู กับวัตถุ โดยให้ทั้งสองสิ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันปัญหาที่จะหมดไป ฉะนั้น เจมส์ให้ความหมาย ว่า "ทั้งยูรูและวัตถุ" คือ¹

(1) ส่วนเดียวกันในตัวเอง (the self - same peice) ของ ประสบการณ์ซึ่งเราได้พิจารณาสองครั้งในความหมายต่างกัน หรือ

¹James, "A World of Pure Experience," Ibid., p. 199.

(2) ส่วนสองส่วนของประสมการณ์ที่เป็นจริงของสิ่งเดียวกัน โดยมีระบบเฉพาะของประสมการณ์ที่เปลี่ยนแปลงต่อเนื่องกันอยู่ระหว่างกลาง หรือ

(3) สิ่งที่ถูกรู้เป็นประสมการณ์ที่ "เป็นไปได้" ของสิ่งนั้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่องกัน "อาจนำไปสู่" ถ้าเวลายืดยาวออกไปเพียงพอ

เจมส์เชื่อว่า ในการรู้จักสิ่งต่าง ๆ นั้น เรารู้จักได้ 2 วิธีคือ วิธีแรก รู้จักโดยตรง (immediately) หรือโดยการประจักษ์ และวิธีที่สอง รู้จักโดยทางมโนคติ หรือโดยสร้างภาพของมัน (representatively)¹ ความหมายในข้อที่ 1 จะเป็นกรณีของการรู้ในวิธีแรก ส่วนในข้อที่ 2 และ 3 จะเป็นการรู้ในวิธีที่สอง

ในกรณีของการรู้โดยการประจักษ์ เราไม่อาจกล่าวได้ว่า เนื้อหาในทางจิตต่างจากเนื้อหาในทางกายภาพอย่างสิ้นเชิง เพราะถ้าเรามองความเป็นจริงเท่าที่เรารับรู้โดยตรงแล้ว ความเป็นจริงที่สามารถให้ผัสสะ ที่เรียกร้องความสนใจของเรา และเป็นสาเหตุแห่งการกระทำของเรากับผัสสะที่เกิดขึ้นกับเราจะมีความเหมือนกันทุกอย่างในเวลาที่มีผัสสะได้เกิดขึ้น เช่น ผัสสะที่ผายนึ่งห้องให้กับเรา มีเนื้อหาในทางกายภาพว่า "ผายนึ่งของห้อง ๆ นี้" จะไม่ต่างไปจากเนื้อหาในทางจิตที่ว่า "เป็นความหนาวที่ล้อมรอบตัวเราอยู่ ถูกแบ่งออกเป็นหน้าต่างและประตู และถูกกำหนดขอบเขตด้วยเส้นแฉกและมุม"² ในกรณีนี้ถ้าเราไปแยกออกไปเป็นผู้รู้กับสิ่งถูกรู้ ก็จะทำให้เกิดความสับสน เจมส์ยกย่องเบอร์คเลย์ว่าสามารถแก้ปัญหาด้วยข้อความอันมีชื่อเสียงที่ว่า วัตถุมี "แก่นแท้คือการถูกรู้"³ เพราะบ่งบอกว่า ผัสสะก็คือวัตถุ ธรรมดาเท่าที่เรารับรู้มัน "การมีอยู่

¹James, "The Tigers in India," The Meaning of Truth (Connecticut: Greenwood Press, Publishers, 1971), p. 43.

²James, "The Notion of Consciousness," The Writings of William James, p. 186.

³Ibid., (quotation from A Treatise Concerning the principles of Human Knowledge).

ของวัตถุ หรือความเป็นจริงที่ปรากฏกับเรา กลมกลืนกันส่วนที่เป็นวิถีภายในของเรา หรือมากกว่าการกลมกลืนกัน แต่เป็นสิ่งเดียวกันเลย"¹ ความเชื่อเช่นนี้เป็นความต้องการของเจมส์ที่จะตอบปัญหาที่ว่า ความเป็นจริงนั้นอยู่ในโลกภายนอก หรืออยู่ในจิตใจ และการที่ความเป็นจริงจะอยู่ในทั้งสองแห่งพร้อมกันย่อมเป็นไปได้ แต่เจมส์ตอบว่า สิ่งเดียวกันสามารถอยู่ในทั้งสองแห่งในเวลาเดียวกันได้ ถ้าหากว่ามันอยู่ ณ จุดที่สถานที่ ทั้งสองศักดิ์กัน นั่นคือ ความเป็นจริงหรือวัตถุก็คือ ประสบการณ์ของเรา ประสบการณ์นี้ เกี่ยวเนื่องกับกลุ่มสองกลุ่ม หรือความหมายสองความหมาย ความหมายหนึ่งคือ "ความ สำนึก" อีกความหมายหนึ่งคือ "ฝ่ายนั่งของห้อง" อันเป็นความหมายทางกายภาพ ดังนั้นเราต้องนับมันสองครั้งในสองความหมาย ทั้ง ๆ ที่ตลอดเวลานั้นก็เกิดขึ้น เดียวกัน ก็เหมือนกับทางสี่แยก จุดที่ถนนทั้งสี่สายมาตัดกันนั้นต้องนับเป็นหัวถนนของถนนทั้งสี่สาย จุดนั้นต้องถูกนับสี่ครั้ง ทั้งที่มันเป็นสถานที่เดียวกัน ดังนั้นในแง่หนึ่งจุดนี้คือที่เดียวกัน แต่ใน อีกแง่หนึ่ง มันเป็นคนละที่กัน ประสบการณ์ก็เช่นเดียวกัน มันตั้งอยู่ระหว่างแนวสองแนว คือ แนวของตัว กับแนวของสิ่งที่ถูกรู้ ซึ่งเป็นแนวที่ตรงข้ามกันอย่างสิ้นเชิง เช่น ในฐานะ ที่เป็นฝ่ายนั่งของห้อง ประสบการณ์ได้เข้ายึดครองจุดนี้และมีสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มาเป็น เวลาหลายปี แต่ในฐานะที่เป็นความสำนึกของเรา ประสบการณ์ไม่เคยมีอยู่มาก่อนจน กระทั่งปัจจุบัน หรือในฐานะที่เป็นฝ่ายนั่ง มันอาจได้รับกระทบกระเทือนจากแผ่นดินไหว หรือไฟสามารถเผาผลาญมันได้ แต่ในสภาวะอัตนัยของเรา เราฝึกให้มันถูกทำลายไปได้ แต่ไม่มีผลอะไร ประสบการณ์จึงถูกนับสองครั้งและมีบทบาทต่างกับของบทบาท คือ เป็น การคิดถึงวัตถุหนึ่ง กับการเป็นวัตถุที่ถูกคิดถึง ทั้งสองอยู่ในสิ่งเดียวกันอย่างไม่ขัดแย้ง เสมือนกับว่าสิ่งหนึ่งอาจทั้งสูงทั้งต่ำ ทั้งใหญ่ทั้งเล็ก หรือทั้งคี่และเลขในตัวเอง เนื่องจาก ว่ามันมีความสัมพันธ์กับส่วนต่าง ๆ ที่ตรงกันข้ามของโลกที่แวดล้อมอยู่ ควบเหตุนี้ประสม- การณ์จึงปรากฏในลักษณะที่เป็น "อัตนัย" และเป็น "ปรนัย" ในเวลาเดียวกันโดยไม่มี ทวิภาพ

¹Ibid.

ในความหมายที่ 2 และ 3 ถ้าถือว่า "ส่วนสองส่วนของประสบการณ์ที่เป็นจริงของสิ่งเดียวกัน โดยมีระบบเฉพาะของประสบการณ์ที่เปลี่ยนแปลงต่อเนื่องกันอยู่ระหว่างกลาง" หรือ "สิ่งที่ถูกรู้ เป็นประสบการณ์ที่ "เป็นไปได้" ของสิ่งนั้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่องกันอาจนำไปสู่ ถ้าเวลาที่ยาวออกไปเพียงพอ" นี่คือการตีความการรู้ในแบบมโนคติ ซึ่งวัตถุไม่จำเป็นต้องปรากฏอยู่ต่อหน้าโดยตรง แต่อยู่ในความคิดของเรา ในกรณีนี้ความคิดของเราได้กระทำระหว่างสองด้าน (intermediaries) ด้านหนึ่งเป็น "ผู้รู้" และอีกด้านหนึ่งเป็นวัตถุ เช่น เรานึกถึงหอประชุมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายในจิตของเราก็จะมีเพียงชื่อ หรือมีภาพที่แจ่มชัด ที่ว่างแวววาวเลื่อนๆตาม แต่การคิดเช่นนี้ เจมส์ถือว่าเป็นประสบการณ์ของเรา ซึ่งในกรณีนี้ประสบการณ์ได้มีบทบาททั้งสองความหมาย คือ เป็นความสำนึก หรือผู้รู้ และเป็นวัตถุหรือสิ่งที่ถูกรู้ ประสบการณ์นี้อาจเปลี่ยนแปลงต่อไป ทำให้สิ่งที่อยู่ในใจเรากลายไปเป็นบทบาทของสิ่งที่ถูกรู้ที่มีความแจ่มชัดขึ้น เช่น ถ้ามีใครคนหนึ่งมาถามเราถึงหอประชุมนี้ และขอให้เราพาไปยังที่นั่นด้วย ในขณะที่กำลังเดินทางไปในั้นเราก็สามารถบอกเล่าถึงรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับหอประชุมนี้ และเมื่อเดินทางไปถึงแล้ว เมื่อสถานที่นั้นปรากฏต่อหน้าเราจริง ก็เท่ากับว่าภาพของหอประชุมในความคิดของเราแม้ว่าเดิมอาจจะไม่สมบูรณ์นักก็นำเรามาและมาสิ้นสุดลงที่นั่นจริง โดยที่ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของภาพหอประชุมในใจได้ขนานไปกับข้อเท็จจริงที่มารวมกันของสถานที่จริง เหอมแต่จะหอมของความหมายหนึ่งสอดคล้องกับหอมของอีกความหมายหนึ่งเป็นลำดับไป เราสามารถกล่าวได้ว่า ความคิดของเราเป็นการรู้ในความเป็นจริงนั้น สิ่งที่เรามุ่งหมายไว้ก่อนได้กลายมาเป็นสิ่งที่เราประจักษ์จริง ดังนั้นช่วงเวลาต่อมาได้ต่อเนื่องและยืนยันช่วงเวลาอื่น คือในขณะที่เรานึกถึงหอประชุมนี้ ต่อมาได้ตอบคำถามแก่ผู้ที่มาถามและนำเขามายังสถานที่นี้ เหล่านี้เป็นช่วงเวลาเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องจากความคิดมาสู่สิ่งที่ประจักษ์ "การรู้ในสิ่งที่เรารับรู้ได้โดยความคิดนั้นสามารถเป็นไปได้ หรือมีความหมาย"¹ กล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นการที่ประสบการณ์แรก

¹Ibid., p. 201.

(ความคิด) "รู้" ประสบการณ์หลัง (การประจักษ์) ความรู้ในความเป็นจริงที่ประจักษ์
ได้เกิดขึ้นภายในสายโยงของประสบการณ์โดยความสัมพันธ์ที่คลี่คลายออกมาเป็นสองสิ่ง
เมื่อถึงจุดหมายปลายทาง สิ่งหนึ่งเป็นยูรู และอีกสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งถูกรู

เมื่อใดก็ตามที่การกระทำระหว่างสองด้านได้พัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางของมัน
ก็จะมีประสบการณ์เกิดขึ้นจากจุดหนึ่งไปสู่อีกจุดหนึ่งตามทิศทางนั้น และในที่สุดเมื่อ
ขบวนการบรรลุผลแล้ว ผลที่เกิดขึ้นก็คือ จุดเริ่มต้นของขบวนการกลายเป็นยูรู
และจุดสิ้นสุดกลายเป็นสิ่งถูกรู¹

เราสามารถกล่าวได้ว่า เราได้มีวัตถุอยู่ในใจแล้วตั้งแต่แรก แม้ว่าวัตถุนั้นจะเป็นส่วนที่
รวมรวมของประสบการณ์อันมีตัวตน แต่มันก็ปรากฏขึ้นโดยที่ส่วนต่าง ๆ ของประสบการณ์
ที่มีตัวตนได้ทะยอยเกิดคิดตามมา ในที่สุดก็บรรลุผลเป็นสิ่งที่เราประจักษ์ได้ ซึ่งไม่มีความ
แตกต่างของยูรูและวัตถุเช่นเดียวกัน

ง. ทัศนะเรื่อง "ความสำนึก"

เจมส์ได้แสดงความคิดเห็นว่า ในการรู้ไม่มีความสำนึกเป็นตัวรู้ ซึ่งแยก
ออกจากสสารที่ถูกรู คำว่า ความสำนึก สำหรับเจมส์หมายถึงส่วนหนึ่งของประสบการณ์
ซึ่งมีบทบาทเป็นยูรู ความสำนึกไม่ได้บ่งบอกถึงการมีตัวตนยูรูกระทำกร สิ่งที่เราสันนิษฐาน
ได้ว่ามีอยู่คือ "เนื้อหาของความสำนึก" เท่านั้น โดยทั่วไปเชื่อกันว่าความสำนึกต้อง
ผูกพันอยู่กับ "ตัวตนส่วนบุคคล" (personal ego) ความเชื่อนี้นำไปสู่ความหมายว่า
ความสำนึกต้องมีคุณสมบัติของการมีอยู่ที่แตกต่างจากคุณสมบัติของวัตถุโดยสิ้นเชิง เช่น
ความคิดทางจิตวิทยายอมรับว่า มีความแตกต่างระหว่างความคิดกับวัตถุ ทุกคนสามารถ
ที่จะมีการหยั่งรู้ถึงความสำนึกโดยตรง การมีความสำนึกคือ การสำนึกถึงตัวเอง รู้ว่า
ตัวเองกำลังคิด มีความสุข มีความทุกข์ มีความตั้งใจ เป็นต้น หรือกล่าวได้ว่า เป็นการ
สำนึกในการมีอยู่ของตนเอง แต่สำหรับเจมส์ ความสำนึกเป็นเพียงความสามารถในการ
รับความรู้สึกที่เกิดขึ้นโดยที่ส่วนต่าง ๆ ของประสบการณ์ถูกรายงาน (reported) ให้อีก
ส่วนหนึ่งของประสบการณ์ การรู้และการถูกรูเป็นบทบาทสองอย่างของสิ่งเดียวกัน

¹Ibid.

คุณลักษณะของ "ผู้รู้" และ "สิ่งถูกรู้" "สิ่งรับรู้" และ "มโนภาพ" "วัตถุ" และ "ความคิด" นั้น เป็นความแตกต่างในทางปฏิบัติที่สำคัญสูงสุด แต่เป็นความแตกต่างที่อยู่ในประเภทของ "การมีบทบาท" เท่านั้น¹

ฉะนั้น ถ้าหากเราแยกบทบาทโดยบทบาทหนึ่งออกไป ประสบการณ์ก็就会有ความหมายไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ เพราะเท่ากับว่าเราจะทิ้งอีกครึ่งหนึ่งขององค์ประกอบแห่งประสบการณ์ไป ส่วนต่าง ๆ ของประสบการณ์จะมีลักษณะสองด้าน ด้านหนึ่งคือด้านที่มัน "เป็น" ซึ่งบอกถึงคุณสมบัติของตัวเอง อีกด้านหนึ่ง คือการที่มันสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ และเป็น "สิ่งที่ถูกรู้" เช่น กระจกแผ่นหนึ่งมีทั้งส่วนที่เป็นเนื้อหา คือ ความขาว ความบาง และยังมีส่วนที่เป็นความสำคัญในความขาว ความบางนั้น ส่วนหลังนี้เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นบทบาทของการ "ถูกรายงาน" ลักษณะทั้งสองมีอยู่ควบคู่กันไปในทุกประสบการณ์ ดังนั้นความเป็นจริงพื้นฐานจึงเป็นธรรมชาติที่เป็นกลางในชื่อว่า "ประสบการณ์บริสุทธิ์"

ในเมื่อเจมส์ปฏิเสธว่า เราไม่มีความสำคัญที่เป็นตัวตนหรือรูปธรรมแล้วอะไรจะเป็นสิ่งเชื่อมโยงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นติดต่อกันไปเข้าด้วยกันเป็นกลุ่มประสบการณ์ของฉัน ของท่าน หรือของใครก็ตาม เจมส์ไม่ได้มีความคิดรุนแรงเช่นฮิวม์ที่ว่า ไม่มีตัวตนอยู่เลย มีแต่กลุ่ม (bundle) ของความรู้สึกและความคิดเท่านั้น แต่เจมส์คิดว่า ความคิดแต่ละหน่วยจะเป็นของ "ผู้คิด" (Thinker) คนใดคนหนึ่ง หรือเป็นของ "ความสำนึกส่วนบุคคล" (personal consciousness) และมันสามารถแยกความคิดที่เป็นของตัวเองออกจากความคิดที่ไม่ได้เป็นของตนเอง โดยที่ความคิดที่เป็นของตนเองจะมีความใกล้ชิด (intimacy) และอบอุ่น (warmth) ขณะที่ความคิดที่ไม่ได้เป็นของตนเองนั้นว่างเปล่า (devoid) และเฉยชา (cold) รู้ได้ด้วยการเข้าใจเอาเองเท่านั้น แต่ "ผู้คิด" หรือ "ความสำนึกส่วนบุคคล" นี้มีความหมายอย่างไรในแง่ของศัพท์ประจักษ์นิยมแบบจัด

¹Ibid., p. 186.

เจมส์อธิบายโดยเริ่มต้นที่ ความสำนึกหรือความคิดปัจจุบัน (present thought) ซึ่งสิ่งนี้เป็น "ความคิด" ผู้ทำการพิจารณา¹ (the judging "Thought") "ความคิด" (Thought) นี้ได้รวมเอาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในอดีตเข้าด้วยกันและรวมเข้ากับตัวมันเอง ข้อเท็จจริงต่าง ๆ นี้หมายถึงการที่ "ความคิด" ได้ประจักษ์ถึงตัวตนในปัจจุบัน และตัวตนของเมื่อวานนี้หรืออดีตในอดีตทั้งหลายในขณะเดียวกัน แยกอธิบายเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

(1) การที่กล่าวว่า "ความคิด" ได้ประจักษ์ถึงตัวตนปัจจุบัน มีความหมายว่า "ความคิด" ได้คิดหรือรู้สึกถึงตัวตนปัจจุบันในวิถีของการคุ้นเคย ตัวตนปัจจุบันคือสิ่งที่ "ความคิด" ได้รับรู้ แต่คำว่า ตัวตนปัจจุบันนี้ หมายถึงส่วนที่เป็นร่างกายอันเป็นมวลสารทั้งหมดของร่างกาย และส่วนภายในที่เป็น "ใจกลางของร่างกายส่วนที่เป็นจิต" ซึ่งกระทำกิจกรรมในการคิด

(2) ตัวตนในอดีตได้เคยเป็นตัวตนปัจจุบันมาก่อนแล้ว และได้ถูกรับรู้ในแบบของการคุ้นเคยเช่นเดียวกัน "ความคิด" จะถูกซึม (assimilate) ตัวตนปัจจุบันและอดีตเข้าด้วยกัน และจะรู้สึกได้ว่าตัวตนแต่ละหน่วยเป็นของกันและกัน

(3) "ความคิด" จะคิดถึงตัวตนในอดีตต่อเนื่องกันตลอดเวลา ตัวตนที่ใกล้กับปัจจุบันที่สุดต่อเนื่องกับเวลาของตัวตนปัจจุบัน ละลายเข้าไปในตัวตนปัจจุบันอย่างช้า ๆ และการรวมกันของตัวตนต่าง ๆ จะเข้มข้นขึ้น และความคิดจะรู้สึกว่ายปรากฏการณ์ของตัวตนปัจจุบันคล้ายคลึงกับตัวตนที่ผ่านไปแล้ว การรู้สึกถึงความคล้ายคลึงและการต่อเนื่องกันนี้ทำให้เรากล่าวได้ว่า "ฉัน คือคนเดียวกับเมื่อวานนี้" หรือทำให้การเป็น "เอกลักษณ์ของบุคคล" (personal identity) เข้าใจได้อย่างไม่มีความสับสน เมื่อใดที่ไม่มีกรู้สึกถึงความคล้ายคลึงและความต่อเนื่อง ความรู้สึกของเอกลักษณ์ของบุคคลจะหายไป ลักษณะนี้เกิดขึ้นในสมัยที่เราเป็นเด็กเล็ก ๆ ที่ยังไม่อาจจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้ เราจะรู้สึกว่าเป็นเด็กที่คือตัวเราเองนั้นเป็นคนแปลกหน้าที่เราไม่เคยรู้จัก

¹James, The Principles of Psychology Vol. I, p. 138.

นั่นเป็นเพราะเกิดช่องว่างของเวลาอย่างมากในช่วงระยะต้น

(4) "ความคิด" ปัจจุบันนี้เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป "ความคิด" หนึ่งเกิดขึ้นแล้วก็สลายไป มี "ความคิด" ใหม่มาแทนที่ โดยที่ "ความคิด" ที่เกิดขึ้นใหม่ไคร้จัก "ความคิด" ที่เกิดก่อน และพบว่า "ความคิด" นั้นมีความใกล้ชิดและอบอุ่น และรวมเอา "ความคิด" ที่เกิดก่อนไว้ "ความคิด" ที่เกิดใหม่แต่ละหน่วยจะเป็นที่รองรับล่าสุด หรือ เป็นเจ้าของคนสุดท้ายของความคิดทั้งหมด แต่ละ "ความคิด" จึงเกิดขึ้นในฐานะที่เป็นเจ้าของ และสลายไปด้วยการถูกรวบครอบ พร้อมกับสืบต่อสิ่งที่มันรู้และเข้าใจว่าเป็นตัวตนของมันไปสู่เจ้าของที่เกิดใหม่หน่วยต่อมา แต่ละ "ความคิด" จึงเป็นเสมือนตัวแทนของกระแสความสำนึกทั้งหมดที่ผ่านมา

กล่าวได้ว่า "ความคิด" แต่ละหน่วยเป็นศูนย์กลางของการรวม เสมือนกับว่ามันเป็นขอเกี่ยวซึ่งตัวตนทั้งหลายในอดีตแขวนรวมกันอยู่ ขอเกี่ยวนี้ตั้งอยู่ในปัจจุบัน แต่ในไม่ช้าขอเกี่ยวเองก็จะสลายไปเป็นอดีตพร้อมกับทุกสิ่งที่ยังแขวนอยู่กับมัน และจะมี "ความคิด" ใหม่มารับช่วงหน้าที่เป็นขอเกี่ยวต่อไป "ความคิด" ใหม่รับเอา "ความคิด" เก่าทั้งหลายและวัตถุของความคิดนั้นไว้ ดังนั้นคำถามที่ว่า "ผู้คิด" คือใคร ก็สามารถตอบได้ว่าเป็น "ความคิด" ที่ดำเนินไปเรื่อย ๆ (The passing Thought) หรือ "กระแสของความคิด" (The Stream of Thought) ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไปในนั่นเอง

ตั้งแต่ต้นมาเราพบว่า เจมส์ได้ยืนยันสถานะของประสบการณ์ในฐานะที่เป็นความรู้สึกรหรือความคิดของปัจเจกบุคคล เจมส์กล่าวว่า "ความรู้สึกรของฉันทันกระทำตามความเป็นจริงในโลกที่ฉันทันเป็นผู้วิเคราะห้"¹ ดังนั้นจึงมีปัญหาว่า ความคิดของเจมส์เป็นการนำไปสู่การเป็นสันโคษนิยม (Solipsism) หรือไม่ แต่เจมส์ได้คาดคิดถึงปัญหานี้แล้ว และเขาได้ให้คำตอบในเรื่องของความเชื่อที่ว่า จิตหลาย ๆ ดวงไคร้จักสิ่งเดียวกัน หรือคนหลายคนสามารถมีประสบการณ์ร่วมกันได้ เจมส์ตั้งสมมติฐานว่า สิ่งเดียวกันสามารถ

¹James, The Writings of William James, p. 142.

นับได้ว่าอยู่ในขบวนการต่าง ๆ จำนวนมากมายในเวลาเดียวกัน หรือประสบการณ์หน่วยหนึ่งจะปรากฏในกระแสของความสำนึกสองกระแสหรือมากกว่าได้โดยไม่เปลี่ยนแปลงไปเป็นสิ่งสองสิ่ง

ถ้าเส้นสองเส้นหรือมากกว่าพาดผ่านจุด ๆ เดียวกัน หรือถ้าขบวนการของกิจกรรมที่ต่างกันสองขบวนการหรือมากกว่ามาในวัตถุทางกายภาพเดียวกัน และวัตถุนั้นมีบทบาทในแต่ละขบวนการทุกหน่วยในเวลาเดียวกัน ก็ทำไมกระแสของความสำนึกของบุคคล สองกระแสหรือมากกว่าจึงไม่รวมเอาหน่วยเดียวกันของประสบการณ์เข้าไว้ เพื่อที่ว่ามันจะเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ของจิตต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน¹ เจมส์มีเหตุผลที่จะเชื่อว่า จิตของเราสามารถมาบรรจบกันในวัตถุร่วมบางอย่าง เหตุที่เราสันนิษฐานถึงจิตของผู้อื่นก็เพราะว่าเราได้มองเห็นร่างกายของคนอื่นซึ่งมีการกระทำในแบบที่แน่นอน ทั้งในลักษณะท่าที การเคลื่อนไหว คำพูดและพฤติกรรมทั่วไป เหมือนกับที่เรากระทำ เช่นถ้าเราถามเพื่อนว่า คุณมองเห็นหอยประชุมจุฬาดวงหรือไม่ เขาก็จะชี้ไปยังหอยประชุมที่เรามองเห็นด้วยมือของเขา หรือถ้าเพื่อนของเราปวดฟัน เขาก็มักจะกล่าวแสดงความเห็นใจเขาว่า "ฉันรู้ว่าเธอเจ็บปวดแค่ไหน" หรือเราอาจแนะนำวิธีบรรเทาอาการปวดนั้นได้ แสดงว่าความรู้สึกที่เขามีเมื่อเวลาปวดฟันก็เหมือนกับความรู้สึกที่เราเคยมีเมื่อเวลาปวดฟันเช่นกัน และเรารู้และเข้าใจในความรู้สึกของเขา ดังนั้นก่อนที่เราจะคิดว่าคนอื่นมีความเข้าใจในโลกของเรา เขาก็ต้องแสดงปฏิกิริยาต่อโลกของเรา และก่อนที่เราจะมั่นใจว่าเขาเข้าใจเช่นเดียวกับเรา เขาก็ต้องมีปฏิกิริยาเช่นเดียวกับเราถ้าอยู่ในสถานะเดียวกัน เหตุนี้เราทุกคนจึงคิดถึงความเป็นจริงเดียวกันและเหมือนกันด้วย เรากระทำต่อสิ่งต่าง ๆ เหมือนกัน มองเห็นวัตถุเดียวกัน ความรู้สึกของเราชี้ไปสู่ ضمณและคิดไตร่ตรองถึงมันในแบบต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจว่าความรู้สึกทั้งหลายของเราเหมือนกับความเป็นจริงและเหมือนซึ่งกันและกัน แต่ความรู้สึกของจิตทั้งหลายจะต่างกันไปบ้างในรายละเอียดที่จิตแต่ละดวงเพิ่มเติมให้กับสิ่งที่เขารับรู้ แต่สิ่งที่แต่ละคนรับรู้จะเป็นสิ่งเดียวกัน เหมือนกับว่าเป็นทรัพย์สินที่มีร่วมกัน

¹James, "How two Minds Can Know One Thing," Ibid., p. 228.